Л.П. Семко,
науковий співробітник відділу,
математичної та інформатичної освіти,
Інституту педагогіки НАПН України
(м. Київ, Україна)

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ РОЛЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Інноваційні технології швидко увійшли в усі галузі нашого життя. Поняттям «інновація» позначають нововведення, новизну, зміну, введення чогось нового. Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового в цілі, зміст, форми і методи навчання та виховання; в організацію спільної діяльності вчителя й учня, вихованця. Інновації самі собою не виникають, вони є результатом наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих учителів і цілих колективів.

Основу інноваційних процесів в освіті складають дві важливі проблеми педагогіки — проблема вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду і проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику. Результатом інноваційних процесів слугує використання теоретичних і практичних нововведень, а також таких, що утворюються на межі теорії і практики. Учитель може виступати автором, дослідником, користувачем і пропагандистом нових педагогічних технологій, теорій, концепцій [1].

Управління інноваційним процесом передбачає аналіз й оцінку введених учителями педагогічних інновацій, створення умов для їх успішної розробки і застосування. Водночас керівники навчального закладу проводять цілеспрямований відбір, оцінку й застосування на практиці досвіду колег, нових ідей, методик, запропонованих наукою. Потреба в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності в умовах розвитку освіти спричинена певними обставинами [2]:

По-перше, розбудова суверенної держави викликала необхідність докорінної зміни системи освіти, методології і технології організації навчально-

виховного процесу у навчальних закладах різного типу: ліцеях, гімназіях, авторських школах, коледжах, приватних, недільних, духовних школах тощо. Пошуки, які ведуть колективи навчальних закладів нового типу, можуть збагатити не лише шкільну практику, а й педагогічну науку.

По-друге, виконання соціального замовлення сучасного етапу розбудови нашої держави — особистості, здатної засвоювати й творчо розвивати культуру, потребує постійного пошуку нових організаційних форм, індивідуального підходу до особистості, нових технологій навчання і виховання. У цій ситуації суттєво зростає роль й авторитет педагогічного знання, яке може стати теоретичною базою для нових пошуків, інновацій.

По-третє, змінився характер ставлення вчителів до факту засвоєння і застосування педагогічних нововведень. Якщо раніше інноваційна діяльність обмежувалася використанням рекомендованих зверху нововведень, то нині вона набуває дослідницько-пошукового характеру: учитель обирає нові програми, підручники, використовує нові прийоми і способи педагогічної діяльності.

По-четверте, створилася реальна ситуація конкурентоздатності закладів освіти, спричинена входженням загальноосвітніх навчальних закладів у ринкові відносини, створенням нових типів навчальних закладів, у тому числі й недержавних.

На нашу думку, основу і зміст інноваційних освітніх процесів становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новоутворень у традиційну систему. Прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення використовуваних раніше педагогічних технологій різних рівнів і різної цільової спрямованості.

Створення, утвердження, буття нового як цілісного феномену є ядром інноваційного процесу, базовий компонент якого становить інновація.

Отже, поняття «інновація» можна визначити як окремі нововведення, зміни, у системі чи повне її оновлення, створення якісно нового або

вдосконалення відомого, що призводить до більшої результативності й ефективності функціонування системи, її розвитку, є стійким у часі й має потенціал для подальшого вдосконалення [3].

Відповідно до тлумачення поняття «інновації» визначається різне розуміння поняття готовності до інноваційної діяльності та її складових. Найбільш розробленим це питання є для вчителів (викладацької діяльності).

Зауважимо, що вимоги до вчителя при освоєнні розробок, що базуються на пошуковій метафорі (базуються на активному, емоційно забарвленому спілкуванні учнів один з одним і з учителем, інтенсивній міжособистісній взаємодії): гнучкість — уміння вчителя швидко орієнтуватися в змінних обставинах; широта — уміння в умовах обговорення вільно висловлювати свою думку, не тиснучи при цьому на оточуючих; переконувати інших учасників, не намагаючись будь-що відстояти свою точку зору; терпимість — спокійне сприйняття можливих помилок у фактах, логіці міркувань. Вміння спонукати учнів до пояснення й уточнення думок без прагнення обмежити, перервати «очевидну нісенітницю», яка, якою б вона не була, є єдиним на даний момент проявом ініціативи; конструктивність — вміння бачити за нескладним виразом ідей самостійну живу роботу думки, підтримати її, делікатно спрямувати до пошуку результатів, які, можливо, невідомі вам самому (творче ставлення до ходу обговорення, проявів дитячої активності); доброзичливість, прийняття особистості учня — позитивне ставлення до особистості дитини, безоціночне (зі знаком «плюс» чи «мінус», «гарно» чи «погано») сприйняття його думок, пристрастей, схильностей, почуттів.

Готовність педагога до інноваційної діяльності визначають за такими показниками: усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці; інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи; зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експериментальну діяльність; готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом й організацією інноваційної діяльності; володіння практичними навичками

освоєння педагогічних інновацій та розроблення нових.

Ці показники виявляють себе не ізольовано, а в різноманітних поєднаннях і взаємозв'язках. Тому поряд із традиційними методами обов'язково треба використовувати інноваційні, що можуть активізувати активну енергію учнів, направивши її в потрібне русло. Важливу роль відіграє «дозування» традиційних та інноваційних. Воно залежить від безлічі факторів, зокрема рівня навченості учнів, рівня педагогічного досвіду, інтелекту вчителя. Комбінуючи на уроках інноваційні і традиційні методи роботи, слід намагатись створювати умови для розвитку і саморозвитку особистості учня. Це допомагає: сформувати міцні базові знання учня; навчити, де учень може знайти необхідну передньої інформації формувати власну точку зору; формувати вміння генерувати власні оригінальні думки й ідеї.

Узагальнюючи ці підходи, можна зробити висновок, що інноваційність — це комплекс властивостей особистості, що включає готовність і здатність людини працювати в нових умовах, ставити нові, незвичні для неї задачі, використовувати нові способи вирішення проблем, сприймати новий досвід, розвиватись і вдосконалюватись. Це комплексна характеристика, яка включає низку складових: здатність до творчого мислення, активність особистості, її адаптивність, позитивне ставлення до себе й обраної діяльності, прагнення до особистісного і професійного розвитку і самовдосконалення.

Підготовка сучасного педагога, здатного впроваджувати ідеї особистісно-орієнтованої освіти, оригінально розв'язувати актуальні навчально-виховні й соціокультурні проблеми, вимагає особливої організації його практичної і мислительної діяльності. Готовність до інноваційної діяльності обумовлюється організацією оптимального інноваційного середовища і спрямованістю педагогічної діяльності на інноваційність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Семко Л.П., Руденко В.Д., Самойленко Н.І. Сучасні підходи до вивчення інформатики: Методичні рекомендації для вчителя. Шкільний світ. Київ. 2012. 128 с.
2. Новолокова Н.П. Енциклопедія педагогічних технологій та

інновацій. Харків: Основа. 2012. 176 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. 190 с.